

Signe Riisalo
Sotsiaalkaitseminister
info@just.ee

09.05.2023

Arvamus perekonnaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Lugupeetud sotsiaalkaitseminister

Täname, et küsisite Eesti Inimõiguste Keskuse arvamust eelnõu kohta, millega plaanitakse Eestis kehtestada abieluvõrdsus ja ühtlasi lahendada kooseluseaduse kitsaskohad.

Oleme Eesti Inimõiguste Keskuses aastatel 2016-2023 nõustanud ligi pooltsadat inimest, kel on tekkinud küsimusi ja otseseid probleeme tulenevalt kooseluseaduse rakendusaktide puudumisest. Samuti oleme esindanud selliseid paare edukalt kohtus, kus mitmed rakendusprobleemid on leidnud lahenduse kohtuotsuse teel. Näiteks lesbipaaride lapsendamise rahvastikuregistri kanded või kaasus, kus Riigikohus tunnistas põhiseadusvastaseks ja kehtetuks sotsiaalmaksuseaduse osa, mis välistab sotsiaalmaksu maksmise alla 8-aastast last kasvatava inimese eest, keda peab üleval tema registreeritud elukaaslane.

Kooseluseaduse rakendusprobleemid

Keskus on oma igapäevase tegevuse kaudu seega hästi kursis kooseluseaduse rakendusprobleemidega. Tunnustame riiki, et eelnõu lahendab rakendusaktide puudumise tõttu tekkinud kitsaskohad. Lisaks oleme seisukohal, et abieluvõrdsuse kõrval on kooselulepingu sõlmimine jätkuvalt vajalik instituut ja võimalus neile paaridele, kes ei soovi abielluda oma veendumustest tulenevalt või muudel põhjustel. Kooseluseaduse peamised probleemid nagu registrikanded, peretoetused ja lepingu lõpetamine on eelnõus leidnud kajastust ja sisulisi ettepanekuid eelnõule lisada pole.

Kuigi kooseluseaduse vastuvõtmine ja rakendamine on tekitanud ühiskonnas kohati teravatoonilist diskussiooni, on oluline märkida, et värske Turu-uuringute arvamusküsitluse kohaselt leiab 60% Eesti inimestest, et kooseluseaduse vastuvõtmine oli oluline samm inimõiguste ja võrdse kohtlemise tagamiseks Eestis. Sellise väitega ei nõustunud üksnes 24% vastanutest. Lisaks on toetus kooseluseadusele tänaseks kasvanud juba valdava enamuseni ehk kooseluseadust toetab 65% elanikkonnast (eestlastest 71% ja muukeelsetest 50%).

Kooseluseadusele kohaldatav õigus

Eelnõu seletuskirja kohaselt kontrollitakse kooselulepingu sõlmimise sisulisi eeldusi (eelkõige KooS §-d 1 ja 2) kummagi registreeritud elukaaslase kohta tema elukohariigi õiguse alusel ja lähtutakse kummagi registreeritud elukaaslase elukohast kooselulepingu sõlmimise ajal. Probleeme ei valmista see, et välisriigis registreeritud kooselu kehtivust Eestis kontrollitakse, kas kooselu registreerimisel järgiti seda korda, mis oli kehtestatud riigis, kus kooselu registreeriti (REÕS § 55 lg-d 2 ja 3). Probleeme valmistab aga asjaolu, et teisenäeb eelnõu ette kontrolli, kas kooselulepingu sõlmimist võimaldas selle riigi õigus, kus oli kooselulepingu sõlmimise ajal registreeritud elukaaslase elukoht. Selline lähenemine muudaks kooselulepingu sõlmimise võimatuks paljudele isikutele, kelle elukoht on riigis, mis lesbide ja geide perekonnaõigust ei austa. Lähima näitena võib tuua Vene Föderatsiooni, mille kodanikud on sõlminud Eesti kodanikega kooselulepinguid, kuid riigis pole samast soost partnerite õigusi tunnustatud. Kooseluseadus sellist piirangut ette ei näe, taoline piirang puudus ka KooS-i rakendusaktide algses seaduseelnõus.

Tegu pole üksnes hüpoteetilise olukorraga. Eesti Inimõiguste Keskus toetas kolm aastat tagasi Eesti kodanikust Jana ja Vene kodanikust Darja kohtuteed, kelle puhul oli notar keeldunud kooselulepingu sõlmimisest. Sõlmimisest keeldunud notar põhjendas oma keeldumist kooseluseaduse (KooS) rakendusaktide puudumisega ning tõi lisaks välja, et ühel lepingupoolel on Venemaa kodakondsus ning tema hinnangul ei võimalda Venemaa õigus kooselulepingut sõlmida. 8. juunil 2020 tegi Harju maakohus otsuse (Harju Maakohtu määrus 08.06.2020, 2-20-5958) kooselupere kasuks. Eraldi vaatles kohus notari seisukohta, et lepingu sõlmimist takistab see, et Darja elab Venemaal ja tal on Vene kodakondsus. Kohus selgitas, et KooS § 1 lg 1 kohaselt võivad kooselulepingu sõlmida kaks füüsilist isikut, kellest vähemalt ühe elukoht on Eestis. Seega ei mõjuta ühe kooselupere liikme elukoht välisriigis kooselulepingu sõlmimise võimalikkust.

Abieluvõrdsus

Abieluvõrdsuse kehtestamine ehk õigus, millega antakse samast soost partneritega paaridele õigus abielluda, on oluline samm kõigi inimõigusi austava Eesti suunas. Tänapäeva demokraatlikes ühiskondades on inimese soo- või seksuaalne identiteet, õigus elada oma perekonnaelu ilma riigi sekkumiseta, üldtunnustatud inimõigus. Seejuures tuleb küllvõtta arvesse ühiskonna ja riigi huve, kuid igasugused piirangud ja sekkumised peavad olema minimaalsed ning põhjendatud. Sarnaselt kooseluseadusele on Eesti inimeste hoiakud abieluvõrdsuse suhtes muutunud aasta-aastalt positiivsemaks ja tänaseks toetab sooneutraalset abielu 53% Eesti elanikest. Seega tuleb tunnustada Eesti valitsuse plaani, millega nõustub ka enamik Eesti inimesi.

Tulevikudebatiks ja sobivate õiguslike regulatsioonide ootele jäävad olukorrad, kus lapsel võib sisuliselt olla kolm lapsevanemat: kaks bioloogilist vanemat ja läbi registreeritud kooselu või abielu lisandunud lapsevanem.

INIMÕIGUSTE
KESKUS

Palume meid hoida kursis eelnõu menetlemise edasiste sammudega. Hea meelega selgitame oma seisukohti lähemalt ning panustame oma võimaluste piires eelnõu edasisse menetlusse.

Eesti Inimõiguste Keskus on sõltumatu vabaiühendus, mis tegutseb igapäevaselt selle nimel, et luua üheskoos iga inimese inimõigusi austav Eesti. Keskuse visioon aastaks 2025 on, et Eesti on avatud ühiskond, kus inimõigused on olulised ja riiklikult tagatud ning iga inimene teab, et tema ja teiste õigused väärivad kaitsmist.

Lugupidamisega

Egert Rünne
Eesti Inimõiguste Keskus
juhataja

Lisainfo: Kelly Grossthal 644 5148